

ЛІБЕРТАРІАНСТВО І СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Коваль Олександр Пилипович,

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

ORCID: 0000-0001-9349-0130

Дискусії щодо реформування вітчизняної системи соціального страхування, зокрема її пенсійної складової, точаться не один рік. Проте останнім часом вони набули особливої інтенсивності. Рецепти реформування залежать від того, наскільки радикальними є погляди радників. Одна з найрадикальніших точок зору базується на т. зв. лібертаріанському підході, прихильники якого прагнуть максимізувати свободу в усіх сферах людського буття. Лібертаріанство у сфері соціального страхування базується на трьох тезах, а саме: солідарна складова пенсійної системи має бути демонтована; пенсійна система повинна бути на 100 % накопичувальною; страхування від нещасних випадків, тимчасової непрацездатності, безробіття має бути добровільним.

У статті обґрунтовано, що солідарна складова пенсійної системи має бути не ліквідована, як вважають лібертаріанці, а модернізована з урахуванням нинішніх та майбутніх вітчизняних реалій. Насамперед у сфері пенсійного страхування необхідний рішучий відхід від ручного управління розміром пенсій шляхом подальшого впровадження триєдиного страхового принципу: солідарність, платність, еквівалентність відшкодування. Розмір майбутньої пенсії працівника повинен визначатися одним єдиним показником – обсягом грошових коштів, спрямованих працівником (від імені працівника) у пенсійну систему протягом усього трудового життя. Від іншого показника – страхового стажу – слід відмовлятися як від рудимента докомп'ютерної епохи. Розмір пенсій працівників, які почали трудову діяльність з 2000 р., має визначатися виключно розміром єдиного соціального внеску, сплаченого з їхнього заробітку.

Доведено, що надії, які лібертаріанство покладає на накопичувальну пенсійну систему, також виглядають украй сумнівно внаслідок таких чинників: загальна макроекономічна ситуація, стан вітчизняного фондового ринку та відсутність джерела наповнення системи грошовими коштами. Загалом для нинішніх економічних умов запровадження накопичувальної пенсійної системи є передчасним.

Насамкінець лібертаріанці вважають, що розмір та наповнення соціального пакета при страхуванні від нещасних випадків, тимчасової непрацездатності, безробіття повинні регулюватися ринком, а не державою, оскільки ринковий перерозподіл ресурсів завжди є набагато ефективнішим. Для цього вказані види страхування мають здійснюватися через недержавні страхові компанії. Проте переважна більшість роботодавців, за винятком тих, хто інтегрований до тієї чи іншої бізнес-групи, не будуть добровільно страхувати працівників. Беззаперечним доказом цього є стан справ із недержавним пенсійним страхуванням. Отже, ідеї лібертаріанців щодо заміни солідарної пенсійної системи накопичувальною і добровільності інших видів страхування є хибними, оскільки не покращать життя українців.

Ключові слова: лібертаріанство, солідарна пенсійна система, накопичувальна пенсійна система, страхування від безробіття, страхування від нещасних випадків, страхування від тимчасової непрацездатності.

Koval Oleksandr

LIBERTARIAN AND SOCIAL INSURANCE IN UKRAINE

Discussions about the reform of the domestic social insurance system, in particular its pension component, are not one year old. However, they have recently become particularly intensive. Recipes for the reform depend on the degree of radical views of advisers. One of the most radical points of view is based on the so-called libertarian approach, whose supporters seek to maximize freedom in all spheres of human existence. Libertarianism in the field of social insurance is based on three theses, namely: the solidarity component of the pension system must be dismantled; the pension system should be 100 % accumulative; insurance against accidents, temporary incapacity, unemployment should be voluntary.

The article substantiates that the solidarity component of the pension system should not be eliminated, as libertarians believe, but modernized taking into account present and future national realities. First and foremost, a decisive departure from the pension insurance system from manual pension management is required by further introducing a three-pronged insurance principle: solidarity, payability, and equivalence of reimbursement. The size of the future employee's pension must be determined by one single indicator – the amount of cash intended for the employee (on behalf of the employee) to the pension system throughout his working life. From another indicator – insurance experience – should be abandoned from the rudiment of the computer era. The size of the pensions of employees who started their occupation from 2000 must be determined solely by the size of the single social contribution paid from their earnings.

It is proved that the hopes that libertarianism puts on the accumulation pension system also looks very doubtful as a result of the following factors: the general macroeconomic situation, the state stock market and the lack of a source of cash flow. In general, for the current economic conditions, the introduction of a funded pension system is premature.

Finally, libertarians believe that the size and content of the social package in insurance against accidents, temporary incapacity, unemployment should be regulated by the market, and not by the state, as the market redistribution of resources is always much more effective. For this purpose, the specified types of insurance should be through non-state insurance companies. However, the vast majority of employers, with the exception of those who integrate with a particular business group, will not voluntarily insure workers. The undeniable proof of this is the state of affairs with non-state pension insurance. Consequently, the libertarian's ideas about the replacement of the solidarity pension system with the accumulation and voluntary nature of other types of insurance are false because they will not improve the lives of Ukrainians.

Keywords: libertarianism, solidarity pension system, accumulative pension system, unemployment insurance, accident insurance, temporary incapacity insurance.

Постановка проблеми. Дискусії щодо реформування, а за великим рахунком – майбутнього вітчизняної системи соціального страхування, зокрема пенсійної, точаться не один рік. Проте останнім часом вони набули особливої інтенсивності. Однак конкретні управлінські рішення в такій важливій сфері, як соціальне страхування, що охоплює громадян старше 18 років усіх верств населення, мають бути надзвичайно виважені, оскільки ціна помилки вкрай висока. Хибні кроки в соціальному страхуванні здатні позбавити працездатне населення належної мотивації до праці, а пенсіонерів –

залишків хоча б скільки-небудь пристойного достатку.

Метою статті є запобігання опануванню умами експертної спільноти, фахівців державного управління та пересічних українців хибними ідеями, реалізація яких здатна погіршити й без того неідеальний стан системи соціального страхування в Україні.

Аналіз наукових досліджень та виклад основного матеріалу. Наразі існує безліч суджень щодо реформування системи соціального стра-

хування, які різняться залежно від ступеня радикальності поглядів радників. Одна з найрадикальніших точок зору базується на лібертаріанському підході, прихильники якого прагнуть максимізувати свободу в усіх сферах людського буття. Лібертаріанство у сфері соціального страхування ґрунтується на трьох тезах:

- 1) солідарна складова пенсійної системи має бути демонтована;
- 2) пенсійна система повинна бути на 100 % накопичувальною;
- 3) страхування від нещасних випадків, тимчасової непрацездатності, безробіття має бути добровільним.

Проаналізуємо ці тези.

Теза 1. Солідарна складова пенсійної системи має бути демонтована. Лібертаріанці вважають, буцімто майбутні пенсійні зобов'язання, що виникають у державного пенсійного фонду перед працівниками, не забезпечені пенсійними активами. Начебто цим закладається бомба уповільненої дії під економіку України. Єдиний вихід – забезпечити відповідність пенсійних активів пенсійним зобов'язанням [1].

Інакше кажучи, з точки зору лібертаріанців, держава забирає у людей кошти під обіцянки колись на старості їх підтримувати [2]. Вона не формує жодних активів з цих коштів, проїдаючи їх відразу, тому ці обіцянки нічим не забезпечені.

Ця теза не витримує жодної критики з двох причин. По-перше, «забирає» кошти не держава, оскільки вони, надходячи до Пенсійного фонду України (ПФУ), не витрачаються на потреби держави. І не держава «проїдає» ці кошти, тому що вони спрямовуються безпосередньо на поточну виплату пенсій.

По-друге, відсутність пенсійних активів в інвестиційному сенсі подається як недолік, слабкість солідарної системи. Підкреслюємо, саме в інвестиційному сенсі (боргові та пайові цінні папери, права власності, депозити, нерухомість тощо). Лібертаріанці вважають, що солідарні системи не передбачають утворення пенсійних активів, коштом яких виконуються пенсійні зобов'язання [3]. Проте зовсім випускається з уваги, що власні надходження Пенсійного фонду забезпечені дійсними та майбутніми зобов'язаннями роботодавців щодо сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ). На фінансовій

мові це зветься дебіторською заборгованістю. Саме вона і є тим активом, про які так турбуються лібертаріанці.

І це слід розцінювати як перевагу солідарної системи, а не як недолік. Фінансові та інші активи, з якими працюють інституційні інвестори (недержавні пенсійні фонди, інвестиційні фонди та страхові компанії) мають ринкову вартість, яка піддається коливанням відповідно до ринкової кон'юнктури. Унаслідок цього такі активи погано прогнозовані з точки зору майбутньої вартості.

Натомість надходження ЄСВ до Пенсійного фонду в найближчій перспективі можуть бути підраховані порівняно непогано, тобто є стабільним, добре прогнозованим грошовим потоком цільового призначення. І цей потік, що важливо, майже зовсім не залежить від ринкової кон'юнктури.

Лібертаріанці наводять два шляхи демонтажу солідарної системи. Перший передбачає ліквідацію Пенсійного фонду та прийняття державою пенсійних зобов'язань на себе. На жаль, при цьому замовчується подальша доля ЄСВ. Якщо ЄСВ зберігається як такий і надходить до держбюджету, тоді відбувається лише заміна оператора – платника пенсій з ПФУ на державу. Сенс такої заміни не зовсім зрозумілий.

Якщо ж ЄСВ ліквідується взагалі (а така ідея вже оселилася в деяких гарячих головах), це матиме ще гірші наслідки. В економічному контексті пенсія – це частина заробітної плати, виплату якої відстрочено до втрати працездатності. Отже, і платити її повинен роботодавець. До прикладу, ще в Римській імперії солдат, який відслужив належний строк у легіоні, при звільненні отримував у власність ділянку землі з будиночком, оливковим гаєм, стадом кіз і десятком рабів. Тим самим держава як роботодавець знімала з ветерана всі турботи про подальше існування. Так само й за Радянського Союзу держава як єдиний роботодавець виплачувала пенсії громадянам, які відпрацювали на неї.

Однак сьогодні держава поряд із представниками бізнесу є лише одним із роботодавців. Тому платити пенсіонерам – обов'язок усіх роботодавців, у т. ч. і бізнесменів. А спроба відмінити ЄСВ – перекладання відповідальності перед працівником з бізнесу на державу.

Другий шлях демонтажу солідарної системи, за лібертаріанцями, полягає у поступовій зміні

пропорцій поділу ЄСВ на користь накопичувальної системи. Загалом це той само перший сценарій, лише значно розтягнутий у часі.

Єдине раціональне зерно лібертаріанського підходу до солідарної пенсійної системи в тому, що розмір пенсій має визначатись виключно сумою коштів, спрямованих працівником (від імені працівника) до системи протягом трудового життя.

Ми не втомлюємося повторювати: переважна більшість проблем солідарної пенсійної системи перебуває поза її межами. Солідарна система нагадує автомобіль. Ми можемо його як завгодно вдосконалювати, робити економічнішим, ергономічнішим, надійнішим. Але, не заливши в бак пального, ми нікуди не поїдемо. Так само і в пенсійній системі: не буде достатньої кількості робочих місць з гідною зарплатою – солідарна система не буде працювати.

Нині солідарна система дихає на ладан, але альтернатива відсутня. Якщо ж говорити про внутрішнє вдосконалення солідарної системи, то єдиний вихід, на наше переконання, полягає в посиленні страхового принципу, на основі якого вона повинна функціонувати.

Насамперед необхідний рішучий відхід у сфері пенсійного страхування від ручного управління розміром пенсій шляхом подальшого впровадження триєдиного страхового принципу: солідарність, платність, еквівалентність відшкодування. Розмір майбутньої пенсії працівника повинен визначатись єдиним показником – обсягом грошових коштів, спрямованих працівником (від імені працівника) у пенсійну систему протягом усього трудового життя. Від іншого показника – страхового стажу – слід відмовлятися як від рудимента докомп'ютерної епохи. Розмір пенсій працівників, які почали трудову діяльність з 2000 р., має визначатись виключно розміром єдиного соціального внеску, сплаченого з їхнього заробітку.

Крім того, розмір мінімальної пенсії, обчислений за страховим принципом, повинен бути меншим ніж реальний прожитковий мінімум. Якщо сума коштів, спрямованих працівником у пенсійну систему протягом трудового життя, не дозволяє нарахувати мінімальну пенсію, такій людині повинна призначатись соціальна допомога коштами державного бюджету з обов'язковою «поразкою» в пенсійному віці. Іншими словами, що меншою є сума сплачених внесків, то більше відтермінується пенсія. Термін та-

кої «поразки» має бути пропорційним сумі коштів, недоплачених у ПФУ.

Насамкінець, чинний алгоритм нарахування пенсії має бути переглянутий.

Вищевказані заходи, на нашу думку, здатні повернути солідарній системі її основне призначення – забезпечення гідного рівня життя пенсіонерів. Солідарна складова пенсійної системи має бути не ліквідована, як вважають лібертаріанці, а модернізована з урахуванням нинішніх та майбутніх вітчизняних реалій.

Теза 2. Пенсійна система має бути на 100 % накопичувальною. Ця теза є прямим наслідком першої тези. Дійсно, якщо ліквідувати солідарну складову, то пенсійна система в Україні автоматично стане на 100 % накопичувальною, представленою нинішньою добровільною та майбутньою загальнообов'язковою складовими. Але чи добре це для українців?

Нині чинна добровільна складова функціонує вже протягом 15 років. Попри успіхи, які досягнуті в цій сфері, існують і чинники, що заважають її розвитку. Розглянемо їх окремо.

Побіжний аналіз діяльності системи недержавного пенсійного забезпечення дозволяє дійти висновку, що на ринку послуг недержавних пенсійних фондів (НПФ) сформовано ефективне конкурентне середовище. Нині інфраструктуру системи недержавного пенсійного забезпечення слід вважати інституційно сформованою, а саме:

- на ринку функціонують суб'єкти інституційної інфраструктури (недержавні пенсійні фонди, адміністратори НПФ, компанії з управління активами, зберігачі), кількість яких відповідає потребам ринку та протягом останніх півтора року залишається відносно сталою;
- законодавчо-нормативна база є достатньо якісною та в цілому відповідає найкращій світовій практиці. Протягом п'ятнадцяти років дії до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення»¹ було внесено незначні зміни, які не мають концептуального характеру (що слід вважати прямим свідченням достатньої якості цього законо-

¹ Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 11.01.2019).

давчого документа). Протягом указанного періоду прийнято більше ста п'ятдесяти підзаконних актів;

- якість державного регулювання та нагляду з боку Нацкомфінпослуг в цілому відповідає найкращим світовим стандартам. Зокрема, задекларовано перехід до регуляторної політики із застосуванням пруденційного нагляду та розбудови системи контролю за платоспроможністю на основі моніторингу ризиків.

Однак цілей, задекларованих при запровадженні третього рівня пенсійної системи, досі так і не досягнуто через низку причин:

1. Пенсійні накопичення не стали дієвим інструментом забезпечення гідної старості. Середній розмір пенсійних активів, що припадають на одного учасника недержавного пенсійного фонду, ледь перевищує 2600 грн. Щомісячний приріст пенсійних активів (пенсійні внески разом з інвестиційним доходом) на дотягує до 22 грн. За збереження наявної тенденції, двадцятип'ятирічні накопичення в розрахунку на одну особу приблизно дорівнюватимуть середній місячній заробітній платі, тобто є просто мізерними з огляду на те, що середня тривалість життя в Україні після виходу на пенсію не перевищує 14 років.

Реальна частка працездатного населення, охопленого системою недержавного пенсійного забезпечення, ледь перевищує 3 %. Аналіз динаміки кількості учасників НПФ засвідчує, що система розвивається переважно не екстенсивним шляхом, а шляхом простого заміщення внаслідок природного вибуття трудового ресурсу.

2. Пенсійні накопичення не стали вагомим джерелом інвестиційного ресурсу для потреб національної економіки. Наразі загальні активи НПФ не дотягують до 2,5 млрд грн.

3. Недержавні пенсійні фонди не стали дієвим інститутом залучення грошових коштів фізичних осіб. Показники обсягів грошових коштів, залучених НПФ, порівняно з іншими інституційними інвесторами є вкрай незначними.

Усе це разом свідчить про те, що добровільне недержавне пенсійне забезпечення, котре є однією з двох складових накопичувальної пенсійної системи, за 15 років існування так і не стало ефективним інструментом забезпечення гідної

старості українців. Це зумовлено різними причинами, але їх аналіз не є метою цієї статті.

Друга складова накопичувальної пенсійної системи — загальнообов'язкова державна — поки що лише запроєктована. На її функціонування покладаються певні сподівання, але за нинішніх вітчизняних реалій ці сподівання навряд чи можна вважати виправданими з низки причин, що висвітлені нижче.

1. *Загальна макроекономічна ситуація.* Не секрет, що будь-які накопичувальні системи добре поводять себе на висхідних економічних циклах та абсолютно неефективні — на низхідних. Це пояснюється економічною природою накопичувальних систем: вони передбачають інвестування. Але, щоб бути прибутковими на низхідних економічних циклах, інвестиції мають випереджати ринок, що вкрай важко, якщо взагалі можливо. І навпаки, на висхідних циклах нефатальні прорахунки в управлінні активами, хоча й знижують ефективність інвестування, проте все ж таки залишають його прибутковим.

Ситуація виправиться лише тоді, коли на вітчизняний фондовий ринок придуть гроші інвесторів, переважно іноземних. А це, своєю чергою, відбудеться лише після початку активного економічного підйому, коли зростання ВВП значно перевищить рівень в 1–2 %, як це прогнозується на найближчі роки. За нинішніх показників макроекономічної ситуації про жодне прибуткове інвестування поки що не йдеться.

2. *Стан вітчизняного фондового ринку.* В усьому світі ідеологія інвестування пенсійних активів базується на консерватизмі та надійності. Прибутковість посідає далеко не перше місце. А це означає, що на фондовому ринку мають бути присутні надійні фінансові інструменти, причому в достатній кількості.

Проте сьогодні на ринку залишилися цінні папери з лістингом, які не пов'язані з активами в зоні Операції Об'єднаних сил (ООС) і мають достатню ліквідність, — це акції АТ «Мотор Січ» і ПАТ «Укрнафта». Щоправда, в останнього товариства такий фінансовий стан і такі власники, що купувати ці папери вкрай ризиковано. А Мотор Січ може сильно постраждати від торгової блокади з Росією. Отже, проблему нестачі пайових цінних паперів слід вирішувати негайно. Без цього запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня позбавлене всякого сенсу.

Частина експертів вважає, що як тільки ця система запрацює, відповідні фінансові інструменти неодмінно з'являться на ринку. Мовляв, попит породжує пропозицію. Загалом це так, але не слід забувати, що фінансові інструменти в силу своєї природи не можуть бути запропоновані ринку одночасно, «сьогодні на сьогодні». Між появою інвестиційного ресурсу та якісною фінансовою пропозицією пролягає не малий лаг у часі. А гроші, які будуть спрямовуватись у систему, мають бути проінвестовані негайно.

3. *Джерело наповнення системи грошовими коштами.* Первісно концепція запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня передбачала, що джерелом наповнення Накопичувального фонду стане частина «старого» ЄСВ у розмірі 7 п.п. Але непродуманий та достатньо не прорахований експеримент зі зниження ставки ЄСВ, який більше нагадує аферу, перекреслив цю задумку. Очікувана детінізація заробітної плати не відбулася, про що завчасно попереджали експерти.

Тому сьогодні, якщо поставити за мету запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня в Україні, слід обрати один із трьох варіантів вибору джерела фінансування:

- введення додаткового нарахування на заробітну плату в розмірі 7 % від фонду оплати праці. Платником, природно, виступає роботодавець. Варіант малоімовірний, бо роботодавці сприймуть цей крок як наступ на їхні права, що потягне за собою негативний суспільний резонанс. Адже по суті це означатиме збільшення ЄСВ на 7 п.п.;
- частину грошових коштів до Накопичувального фонду можна спрямувати з «нового» ЄСВ, який, таким чином, фактично зменшиться ще на 7 п.п. Це не викличе суспільного спротиву, оскільки ані роботодавці, ані працівник нічого не втрачають. Натомість цей крок збільшить «діру» у бюджеті ПФУ, а, отже, автоматично збільшить тиск на державний бюджет;
- задля наповнення Накопичувального фонду можна ввести додаткове відрахування із заробітної плати працівників. Цей крок є неприпустимим з двох причин: *по-перше*, це означатиме фактичне зменшення нетто-зарплати працівників на 7 %, тобто подальше зниження життєвого рівня населення з усі-

ма наслідками, що з цього випливають; *по-друге*, такий крок буде дискримінаційним стосовно літніх працівників. Адже чинне законодавство передбачає, що учасниками загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня є особи, яким на день запровадження цієї системи виповнилося не більше 35 років. Якщо внески цих осіб будуть накопичуватись на їхніх персональних рахунках у Накопичувальному фонді, то подальша доля внесків старих за віком працівників не зовсім зрозуміла.

Отже, джерело грошового наповнення Накопичувального фонду наразі не визначено. До того ж не слід забувати, що в цьому сенсі прямим конкурентом загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня є майбутнє загальнообов'язкове медичне страхування, оскільки воно також потребуватиме окремого джерела фінансування.

Втім усі три вищенаведені чинники (макроекономічна ситуація, стан фондового ринку та джерело грошових коштів) є надзвичайно вагомим, але не головними у прийнятті рішення щодо загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня. Якісне державне управління вкупі із політичною волею можуть усунути більшість перешкод на цьому шляху. Передумовою запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня не повинно бути також наведення ладу на першому рівні, як вважають деякі експерти, у т. ч. й з МВФ. Загалом обидва рівні загальнообов'язкової накопичувальної системи пов'язані між собою лише адміністративно, через ПФУ. На цьому всякий зв'язок між ними закінчується.

Головною запорукою якісного функціонування загальнообов'язкової накопичувальної системи другого рівня є наявність відповідальності держави перед власними громадянами за збереження коштів цієї системи. Причому йдеться не про банальне «вкрадуть чи ні», що всього-на-всього має бути предметом пильної уваги відповідних органів. Якщо система дійсно має бути запроваджена, держава повинна нівелювати всю надшироку палітру ризиків: макроекономічні, фінансові, організаційно-управлінські, кримінальні тощо. Проте сьогодні можливості держави в цьому плані виглядають вкрай сумнівно.

Відтак надії, які лібертаріанство покладає на накопичувальну пенсійну систему, також є дуже сумнівними.

Теза 3. Страхування від нещасних випадків, тимчасової непрацездатності, безробіття має бути добровільним. Лібертаріанці вважають, що вказані види страхування мають здійснюватися через недержавні страхові компанії. Розмір та наповнення соціального пакета повинні регулюватися ринком, а не державою, оскільки ринковий перерозподіл ресурсів завжди є набагато ефективнішим [4].

Замшілу догму щодо ефективності ринку, запозичену з західних підручників середини минулого століття, залишимо без коментарів. Україна має безліч прикладів «ефективності» ринкового управління, починаючи з Укргазбанку та ПриватБанку. Зосередимось на добровільності вказаних видів соціального страхування та суб'єктності страховика.

Добровільне страхування передбачає наявність доброї волі страхувальника, тобто роботодавця або працівника. Враховуючи звичай вітчизняного бізнесу, можемо не сумніватись, що добра воля роботодавців буде найрідкіснішим виключенням. Переважна більшість роботодавців, за винятком тих, хто інтегрований до тієї чи іншої бізнес-групи, не будуть добровільно страхувати працівників. Беззаперечним доказом цього є стан справ із недержавним пенсійним страхуванням.

Щодо *суб'єктності страховика* зазначимо таке: коли йдеться про участь у страхуванні недержавних страхових компаній, то в цьому є раціональне зерно. Приватні страхові компанії можуть бути допущені на ринок вказаних видів страхування, але не як субститут чинних квазідержавних фондів, а як доповнення до них на

кшталт задекларованої в чинному законодавстві системи загальнообов'язкового накопичувального страхування (другий рівень).

Отже, в цілому лібертаріанство, застосоване для страхування від нещасних випадків, тимчасової непрацездатності та безробіття, не вселяє надію на зміну справ на краще.

ВИСНОВОК

Лібертаріанські ідеї щодо заміщення солідарної пенсійної системи накопичувальною та добровільністю інших видів соціального страхування на перший погляд виглядають доволі красиво та сучасно. Проте навіть побіжний аналіз наслідків дозволяє стверджувати, що в разі їх реалізації ситуація у сфері соціального страхування лише погіршиться. Солідарна складова пенсійної системи має бути не ліквідована, як вважають лібертаріанці, а модернізована з урахуванням нинішніх та майбутніх вітчизняних реалій. Аналогічне стосується й інших видів соціального страхування.

Загалом ми не проти лібертаріанства як такого. Прагнення до особистої свободи вкорінене в кожній людині. Але в деяких сферах суспільного буття, окрім свободи, має бути також присутній професіоналізм. Занадто радикальні рецепти в такій соціально гострій сфері, як соціальне страхування, зокрема пенсійне, можуть лише зашкодити людині, навіть тій, яка матиме найбільший рівень свободи. Доза лібертаріанства в соціальній сфері має бути виваженою, а надмірність може лише зашкодити перспективному українцю.

Список використаних джерел

1. Пенсійна реформа: чому перехід до накопичувальної системи неминучий. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/04/24/636314/> (дата звернення: 11.01.2019).
2. Лібертаріанський погляд: чому соціальна держава — найбільше зло для України. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/10/25/7196216/> (дата звернення: 11.01.2019).
3. Пенсійна реформа: як демонтувати солідарну систему. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/05/14/636719/> (дата звернення: 11.01.2019).
4. Лібертаріанський погляд: економічний розвиток починається зі зміни світогляду. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/10/7/7194311/> (дата звернення: 11.01.2019).

References

1. Pensiina reforma: chomu perehid do nakopychualnoi systemy nemynuchy [Pension reform: why the transition to a funded system is inevitable]. (2018, April 24). *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/04/24/636314/> (viewed 11.01.2019) [in Ukrainian].
2. Libertarianskyi pohliad: chomu socialna derzhava – naibilshe zlo dlia Ukrainy [Libertarian view: why a social state is the greatest evil for Ukraine]. (2018, October 25). *www.pravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/10/25/7196216/> (viewed 11.01.2019) [in Ukrainian].
3. Pensiina reforma: yak demontuvaty solidarnu systemu [Pension reform: how to dismantle the solidarity system]. (2018, May 14). *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/05/14/636719/> (viewed 11.01.2019) [in Ukrainian].
4. Libertarianskyi pohliad: ekonomichnyi rozvytok pochynaietsia zi zminy svitohliadu [Libertarian view: economic development begins with a change in the outlook]. (2018, October 7). *www.pravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/10/7/7194311/> (viewed 11.01.2019) [in Ukrainian].